

پیش‌بینی خطرپذیری سوءمصرف مواد بر مبنای پیش‌آیندهای انگیزشی در نوجوانان پسر شهر شیراز

سید محمدرضا حسینی^۱، سجاد امینی منش^{۲*}

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۹

خلاصه

مقدمه: شناسایی پیش‌آیندهای انگیزشی رفتارهای پرخطر نقش مهمی در تدوین و ارائه مداخلات پیشگیرانه دارد. پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی خطرپذیری سوءمصرف مواد بر مبنای پیش‌آیندهای انگیزشی در نوجوانان پسر شهر شیراز انجام شد. **مواد و روش‌ها:** پژوهش حاضر از نوع توصیفی مقطعی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه شهر شیراز در سال ۱۳۹۶ بودند که از بین آنها تعداد ۴۵۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش عبارت بودند از مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی و مقیاس انگیزه‌های بروز رفتار پرخطر. داده‌های به دست آمده، با استفاده از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تحلیل شدند.

یافته‌ها: تمامی پیش‌آیندهای انگیزشی دارای رابطه معنی‌داری با سوءمصرف مواد بودند که از این میان، رابطه حسابگری و سوءمصرف مواد منفی بود. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد به ترتیب انگیزه‌های هیجان‌خواهی، بی‌مسئولیتی و حسابگری بیش‌ترین تأثیر را در پیش‌بینی مصرف مواد در نوجوانان دارند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نقش عوامل انگیزشی در پیش‌بینی خطرپذیری مصرف مواد در نوجوانان پیشنهاد می‌شود که این عوامل در مداخلات پیشگیرانه با هدف افزایش ادراک خطر و ارائه جایگزین‌های مناسب برای سوءمصرف مواد مد نظر قرار گیرند.

واژه‌های کلیدی: سوءمصرف مواد، پیش‌آیندهای انگیزشی، نوجوانان.

۱- کارشناس ارشد، گروه روانشناسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

۲- استادیار، گروه روانشناسی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول)

پست الکترونیکی: Sajadaminimesh@gmail.com، تلفن: ۰۹۱۶۶۳۱۳۴۷۲

مقدمه

نوجوانی از حساس‌ترین و پیچیده‌ترین دوره‌های رشدی است که با رشد سریع جسمی و تحولات عاطفی و روانی همراه می‌باشد. در این دوره آرامش قبلی فرد مختل می‌شود و تغییرات روانی، اجتماعی، شناختی و بیولوژیکی روی می‌دهد. به نظر بسیاری از متخصصان این تغییرات زمینه را برای برخی رفتارهای پرخطر دوران نوجوانی از جمله مصرف مواد فراهم می‌کند [۱]. در ایران نیز جهت‌گیری به سمت رفتارهای پرخطر از جمله سوءمصرف مواد افزایش داشته است [۲]. میانگین سن شروع مصرف سیگار در ایران ۱۶/۶ سال است و حدود نیمی از معتادان کشور، در فاصله ۱۷ تا ۲۲ سالگی مصرف مواد را آغاز کرده‌اند [۳].

بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که خطرپذیری، از ویژگی‌های طبیعی نوجوانان است [۴]. نوجوانان با افزایش سن در چندین فعالیت مخاطره‌آمیز شرکت می‌کنند و تمایلشان برای انجام متوالی این قبیل رفتارها افزایش پیدا می‌کند، به گونه‌ای که سوءمصرف مواد و گرایش آن‌ها به سایر رفتارهای پرخطر به یکی از اصلی‌ترین منابع نگرانی والدین تبدیل شده است [۵]. نوجوانانی که خطرپذیری بالایی نسبت به سوءمصرف مواد را تجربه می‌کنند، پیشرفت تحصیلی کمتری دارند، بیشتر ترک تحصیل می‌کنند. کمتر وارد دانشگاه می‌شوند [۶] در عین حال، سوءمصرف مواد در نوجوانان با افزایش وقوع خودکشی، مرگ و میر زودهنگام، خشونت و درگیری و همچنین ابتلا به بیماری‌های قلبی و مزمن در ارتباط است [۷]. چنین پیامدهایی در سال‌های اخیر در کشورهای در حال توسعه به ویژه کشور ما افزایش چشمگیری داشته‌اند [۸].

پژوهش‌های متعددی به شیوع شناسی رفتارهای پرخطر پرداخته‌اند که نتایج آن‌ها نشان‌دهنده شیوع قابل توجه این رفتارها در نوجوانان ایرانی است [۹-۱۱]. در پژوهش‌های انجام شده، نقش عوامل مختلف روانشناختی و اجتماعی در بروز رفتارهای پرخطر مورد توجه قرار گرفته است که از آن جمله می‌توان به نظارت والدین و وجود تعارض در خانواده [۱۲]، اثرات گروه همسالان [۱۳] و هیجان‌خواهی بالا و عزت نفس پایین [۱۴] اشاره کرد. مهارت‌های زندگی نیز از جمله عواملی

هستند که در مطالعات مختلف به نقش آنها در کاهش احتمال بروز رفتارهای پرخطر مانند سوءمصرف مواد اشاره شده است. حل مسئله، مدیریت هیجانات و خودآگاهی هیجانی از جمله مهارت‌های مؤثر در کاهش رفتارهای پرخطر هستند [۱۵]. علاوه بر این، در سال‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران به انگیزه‌های روانشناختی بروز رفتارهای پرخطر جلب شده است [۴].

رفتارهای انسان در حوزه‌های مختلف، تحت تأثیر انگیزه‌ها می‌باشند. رفتارهای پرخطر نیز یکی از این حوزه‌ها است که از انگیزه‌های روانشناختی ما تأثیر می‌پذیرند. Reyna و Farley [۱۶] به این نکته اشاره کرده‌اند که رفتارهای به ظاهر غیرمنطقی، می‌توانند با توجه به اهداف و انگیزه‌های شخص تصمیم‌گیرنده، منطقی باشند. لذا اتخاذ هرگونه تصمیم از سوی نهادهای مسئول می‌بایست با توجه به انگیزه‌هایی باشد که زیربنای رفتارها هستند. انگیزه‌های مؤثر بر بروز رفتارهای پرخطر در پژوهش‌های متعددی مورد بررسی قرار گرفته‌اند که از آن جمله می‌توان به هیجان‌خواهی و توجه‌طلبی اشاره کرد [۱۷-۱۸]. دیدگاه انگیزشی به سوءمصرف مواد، مبتنی بر این ایده است که بین انگیزه‌های فرد برای دستیابی به انواع خاصی از پیامدهای ارزشمند و رفتار سوءمصرف مواد ارتباط وجود دارد. لذا می‌توان انگیزه‌های روانشناختی را به عنوان عوامل پیش‌بینی کننده سوءمصرف مواد در نظر گرفت [۱۹]. در ادبیات پژوهشی این حوزه، انگیزه‌های متفاوتی برای انجام رفتارهای پرخطر معرفی شده‌اند [۲۰]. برای مثال Kloep و همکاران [۴] به هیجان‌خواهی، توجه‌طلبی، لذت‌جویی، بی‌مسئولیتی و حسابگری اشاره کرده‌اند. هیجان‌خواهی تمایل فرد برای تجربه هیجانات شدید و تازه، بدون توجه به خطرات ناشی از آن‌ها است. حسابگری به معنای تصمیم‌گیری فرد برای ارتکاب یک رفتار بر اساس موازنه بین پیامدهای مثبت و منفی آن است. توجه‌طلبی با دریافت توجه و تأیید از سوی دیگران در ارتباط است. لذت‌جویی نیز به تمرکز محض بر لذت آنی ناشی از رفتار پرخطر اشاره دارد و در نهایت بی‌مسئولیتی به معنای بی‌توجهی به پیامدهای بلندمدت رفتار است [۴]. نکته قابل توجه این است که هر یک از رفتارهای پرخطر، دارای پیش‌آیندهای انگیزشی متفاوتی هستند [۲۱] که این

سنجش پیش‌آیندهای انگیزشی رفتارهای پرخطر، از مقیاس انگیزه‌های بروز رفتار پرخطر [۴] استفاده شد. این ابزار خودگزارشی، یک مقیاس ۲۵ سؤالی است که با هدف اندازه‌گیری انگیزه‌های روان‌شناختی افراد برای ارتکاب رفتارهای پرخطر طراحی شده است. نمره‌گذاری این مقیاس با توجه به پاسخ‌های افراد در یک مقیاس لیکرت (از ۰=کاملاً مخالفم تا ۴=کاملاً موافقم) صورت می‌گیرد. این ابزار دارای ۵ خرده مقیاس است که هر یک دارای ۵ سؤال است. نمره کل فرد در هر خرده مقیاس بین ۰ تا ۲۰ است و نمره بالاتر به معنای سطوح بالای فرد در انگیزه مورد نظر است. پایایی ابعاد هیجان‌خواهی، حساس‌گری، توجه‌طلبی، لذت‌جویی و بی-مسئولیتی در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ محاسبه گردید که به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۷۸، ۰/۸۴، ۰/۸۵ و ۰/۷۶ به دست آمد.

نحوه جمع‌آوری داده‌ها به این صورت بود که پس از هماهنگی با اداره آموزش و پرورش شهرستان شیراز و اخذ مجوزهای لازم، از سوی هسته مشاوره ۴ مدرسه دولتی در رشته‌های نظری به پژوهشگر معرفی شد و پس از مراجعه حضوری به مدارس منتخب، توضیحات لازم در خصوص پژوهش ارائه گردید. سپس پرسشنامه‌ها در اختیار آزمودنی‌هایی که مایل به همکاری بودند قرار گرفت. جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، پرسشنامه‌ها بدون نام تدوین شدند. داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ و با روش رگرسیون چندگانه و ضریب همبستگی پیرسون به روش گام به گام مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار سن آزمودنی‌های پژوهش $16/17 \pm 0/78$ و دامنه سنی آن‌ها بین ۱۵ تا ۱۸ سال بود. جدول ۱ همبستگی بین خطرپذیری سوءمصرف مواد و انگیزه‌های پنجگانه را در قالب ماتریس همبستگی نشان می‌دهد. چنان که مشاهده می‌شود همبستگی بین تمامی متغیرهای پژوهش معنی‌دار می‌باشد که از این میان، هیجان‌خواهی و حساس‌گری به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میزان همبستگی با خطرپذیری سوءمصرف مواد هستند.

امر، لزوم انجام پژوهش در زمینه هر یک از رفتارهای پرخطر را نشان می‌دهد. علیرغم این که شناخت عوامل مؤثر بر رفتارهای پرخطر در نوجوانان، مؤلفه‌ای ضروری در تدوین برنامه‌های پیشگیرانه و مداخلات درمانی است، پژوهش‌های انجام شده در زمینه سوءمصرف مواد نتوانسته‌اند اطلاعات لازم را در خصوص پیش‌آیندهای انگیزشی خطرپذیری سوءمصرف مواد فراهم کنند. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش انگیزه‌های روانشناختی در پیش‌بینی خطرپذیری سوءمصرف مواد در نوجوانان انجام شده است.

مواد و روش‌ها

طرح پژوهش حاضر از نوع توصیفی مقطعی بود. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر متوسطه دوره دوم شهر شیراز تشکیل دادند. حداقل حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به دست آمد. با این حال با در نظر گرفتن احتمال پاسخ‌دهی نامناسب آزمودنی‌ها، تعداد ۴۵۰ نفر از افراد جامعه به روش نمونه‌گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند. در نهایت، پس از حذف پرسشنامه‌هایی که به شکل ناقص تکمیل شده بودند، داده‌های ۴۱۲ پرسشنامه تحلیل شدند. آزمودنی‌های پژوهش ابزارهای زیر را تکمیل کردند.

مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی: در این پژوهش از

خرده مقیاس مصرف مواد مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی استفاده شد [۲۲]. این مقیاس ۳۸ گویه برای سنجش آسیب‌پذیری در مقابل رفتارهای پرخطر از قبیل خشونت، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل، رابطه و رفتار جنسی و گرایش به جنس مخالف دارد. این خرده مقیاس دارای ۵ گویه است و نمره فرد در هر یک از گویه‌ها از ۱ (کاملاً مخالف) تا ۵ (کاملاً موافق) متغیر است. فرد در خرده‌مقیاس مصرف مواد، نمره ای بین ۵ تا ۲۵ به دست می‌آورد و نمره بالاتر به معنای خطرپذیری بالاتر است. میزان اعتبار این ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای این خرده مقیاس ۰/۹۰ گزارش شده است [۲۲]. پایایی بعد مصرف مواد در پژوهش حاضر و پس از گردآوری داده‌ها، به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد.

مقیاس انگیزه‌های بروز رفتار پرخطر: به منظور

جدول ۱- آماره‌های توصیفی و همبستگی بین متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان متوسطه شهر شیراز در سال ۱۳۹۶

متغیرهای پژوهش	خطریذیری مصرف مواد	هیجان خواهی	حسابگری	توجه طلبی	لذت جویی
خطریذیری مصرف مواد	۱				
هیجان خواهی	۰/۳۳ ^{oo}	۱			
حسابگری	۰/۲۲ ^{oo}	۰/۷۸ ^{oo}	۱		
توجه طلبی	۰/۲۳ ^{oo}	۰/۵۶ ^{oo}	۰/۵۷ ^{oo}	۱	
لذت جویی	۰/۲۴ ^{oo}	۰/۶۷ ^{oo}	۰/۷۱ ^{oo}	۰/۵۶ ^{oo}	۱
بی مسئولیتی	۰/۳۰ ^{oo}	۰/۵۰ ^{oo}	۰/۵۴ ^{oo}	۰/۴۵ ^{oo}	۰/۵۹ ^{oo}

**P<۰/۰۰۱

پنج انگیزه بروز رفتار پرخطر، سه انگیزه به عنوان مهم‌ترین پیش‌بینی‌های خطریذیری مصرف مواد نوجوانان استخراج شدند. جدول ۲ شاخص‌های تحلیل واریانس و خلاصه مدل پیش‌بینی مصرف مواد نوجوانان را در گام نهایی (سوم) نشان می‌دهد.

برای شناسایی مهم‌ترین انگیزه‌های بروز رفتار پرخطر در پیش‌بینی مصرف مواد در نوجوانان از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام استفاده شد. نتایج نشان داد که انگیزه‌های بروز رفتار پرخطر قادرند در قالب ۳ گام خطریذیری مصرف مواد نوجوانان را پیش‌بینی کنند. به عبارت دیگر، از بین

جدول ۲ - شاخص‌های تحلیل واریانس و خلاصه مدل پیش‌بینی خطریذیری مصرف مواد در گام نهایی (گام سوم)

گام	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R ²)	خطای برآورد
سوم	۱۸۹۵/۱	۳	۶۳۱/۷	۲۴/۶۵	۰/۰۰۱	۰/۳۸۵	۰/۱۴۸	۵/۰۶

متغیرهای پیش‌بین: ۵ انگیزه
متغیر ملاک: مصرف مواد نوجوانان

ضرایب رگرسیون، رگرسیون استاندارد شده و معنی‌داری این ضرایب برای نشان دادن نقش پیش‌بینی‌کننده سه انگیزه استخراج شده در گام نهایی در جدول ۳ آورده شده است. همچنین، این جدول آماره‌های هم‌خطی برای بررسی میزان هم‌خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین را به عنوان یک مفروضه اساسی رگرسیون چندگانه مورد بررسی قرار می‌دهد.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که ۳ انگیزه استخراج شده در گام نهایی همبستگی چندگانه ۰/۳۸۵ با خطریذیری مصرف مواد نوجوانان دارند و در مجموع، قادر به تبیین قریب به ۱۵ درصد از تغییرات خطریذیری مصرف مواد نوجوانان می‌باشد که با توجه به معنی‌داری آماره F، این ضرایب معنادارند.

جدول شماره ۳- ضرایب رگرسیون پیش‌آیندهای انگیزشی برای پیش‌بینی خطریذیری مصرف مواد نوجوانان در گام سوم

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب رگرسیون			آماره‌های هم‌خطی	
	ضریب رگرسیون (B)	خطای معیار	ضریب تأثیر (β)	t	تالرنس
ثابت	۶/۲۰۰	۰/۸۶۴		۷/۱۷۶	۰/۰۰۱
هیجان خواهی	۰/۴۷۱	۰/۰۹۰	۰/۳۷۹ ^{oo}	۵/۲۰۹	۰/۰۰۱
بی مسئولیتی	۰/۲۳۲	۰/۰۵۸	۰/۲۱۵ ^{oo}	۳/۹۸۴	۰/۰۰۱
حسابگری	-۰/۲۵۶	۰/۰۹۷	-۰/۱۹۶ ^o	-۲/۶۲۶	۰/۰۰۹

**P<۰/۰۰۱
*P<۰/۰۱

متغیر ملاک: مصرف مواد نوجوانان

درمانی، چه انگیزه‌هایی را مد نظر قرار دهیم. گاه رفتارها به خودی خود مشکل‌ساز نیستند، بلکه انگیزه‌های زیربنایی آن‌ها هستند که می‌توانند در آینده مشکلاتی را ایجاد کنند [۴]. به این ترتیب، مداخلات باید به جای رفتارها، بر انگیزه‌ها متمرکز باشند. هر فرد نگاه منحصر به فردی به رفتارهای خود دارد و ادراک او از خطر تحت تأثیر هنجارهای اجتماعی، تجربه‌های شخصی و تفاوت‌های فردی است. بنابراین، توجه به بافت اجتماعی و تفاوت‌های فردی در مداخلات پیشگیرانه ضروری است [۲۷]. از سوی دیگر برخی رفتارها ممکن است شدیداً پرخطر به نظر برسند، اما انگیزه‌های زیربنایی آن‌ها می‌توانند برای رشد مطلوب باشند. برای مثال از آنجا که انگیزه حسابگری می‌تواند در انجام فعالیت‌های ورزشی پرخطر نقش داشته باشد، تمرکز مداخلات باید بر ادراک خطر قرار گیرد، نه بر تغییر انگیزه زیربنایی [۴]. به عبارت دیگر، با توجه به رابطه بین حسابگری و خطرپذیری سوءمصرف مواد، می‌توان در مداخلات پیشگیرانه با تمرکز بر آسیب‌های سوءمصرف مواد و افزایش ادراک خطر، وزن این آسیب‌ها را در ذهن نوجوانان افزایش داد و به این شکل به واسطه محاسبه‌گری، در جهت کاهش خطرپذیری مصرف مواد اقدام کرد. در این راستا، یافته‌های پژوهش Ryb و همکاران [۲۸] نشان می‌دهد که ادراک پایین خطر و تکانشگری بالا از پیش‌بینی‌کننده‌های سوءمصرف مواد هستند. برخی پژوهشگران نیز به این نکته اشاره کرده‌اند که ادراک خطر می‌تواند در رابطه بین هیجان-خواهی و رفتارهای پرخطر، نقش واسطه‌ای داشته باشد. به این معنی که افراد بر اساس ادراک خود از خطر و میزان هیجان تجربه شده در آن، در مورد انجام آن رفتار تصمیم می‌گیرند [۲۹]. در کنار این دو انگیزه، می‌توان به مسئولیت‌پذیری نیز اشاره کرد که سطوح پایین آن با سوءمصرف مواد در ارتباط است [۳۰]. به عبارت دیگر، نوجوانانی که مسئولیت‌پذیری پایینی دارند، توجه چندانی به پیامدهای بلندمدت رفتارهایشان نداشته و به همین دلیل، در مقابل هیجان ناشی از رفتارهای پرخطر که بلافاصله پس از آنها تجربه می‌شود آسیب‌پذیرتر هستند [۴]. افراد بی‌مسئولیت دارای ویژگی‌هایی از قبیل بی‌بندوباری، تجربه‌پذیری بالا و نادیده گرفتن کارهای محوله هستند و قضاوت و رفتار دیگران در

همان‌طور که در جدول ۳ قابل مشاهده است، آماره تالرنس برای همه متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۱ و VIF برای همه متغیرها کمتر از ۱۰ است، بنابراین، بین متغیرهای پیش‌بینی هم‌خطی چندگانه وجود ندارد و می‌توان برای بررسی این فرضیه از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده کرد.

همچنین، نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که در این تحلیل از بین ۵ انگیزه بروز رفتارهای پرخطر، ۳ انگیزه به عنوان قدرتمندترین پیش‌بینی‌کننده‌های مصرف مواد نوجوانان شناسایی شده‌اند که با توجه به اندازه ضرایب تأثیر (بتا) به ترتیب انگیزه‌های هیجان‌خواهی، بی‌مسئولیتی و حسابگری بیش‌ترین تأثیر را در پیش‌بینی مصرف مواد نوجوانان دارند. در نهایت، علامت ضرایب تأثیر نشان می‌دهد که انگیزه‌های هیجان‌خواهی، بی‌مسئولیتی تأثیر مثبت و انگیزه حسابگری تأثیر منفی در پیش‌بینی مصرف مواد نوجوانان دارد.

بحث

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی خطرپذیری مصرف مواد نوجوانان پسر بر مبنای پیش‌آیندهای انگیزشی بود. نتایج پژوهش نشان داد بین سوءمصرف مواد و انگیزه‌های هیجان‌خواهی، بی‌مسئولیتی، حسابگری، لذت‌جویی و توجه‌طلبی رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های Kloep و همکاران [۴] و Guney و Cok [۱۸] همسو است. همچنین به ترتیب انگیزه‌های هیجان‌خواهی، بی‌مسئولیتی و حسابگری بیش‌ترین تأثیر را در پیش‌بینی مصرف مواد نوجوانان داشتند.

نقش هیجان‌خواهی در بروز سوءمصرف مواد، در پژوهش‌های متعدد بیان شده است [۲۳-۲۴]. لذا این نکته نیز باید در مداخلات پیشگیرانه مورد توجه قرار گیرد که هیجان‌خواهی از ویژگی‌های طبیعی نوجوانان است و می‌تواند زمینه‌ساز گرایش آن‌ها به سوءمصرف مواد شود [۲۵]. در حالی که رفتارهای پرخطر عموماً در دوره نوجوانی رخ می‌دهند و در بسیاری از افراد، این رفتارها با افزایش سن کاهش پیدا می‌کنند [۲۶].

آگاهی از دلایل افراد برای ارتکاب به رفتارهای پرخطر کمک می‌کند متوجه شویم که در مداخلات پیشگیرانه و

مواد است. به این ترتیب می‌توان از طریق یافتن مسیرهای بی‌خطر جایگزین برای ارضای این انگیزه‌ها و برطرف شدن نیازهای روانشناختی، در جهت کاهش خطرپذیری سوءمصرف مواد گام برداشت. همچنین توجه به پیش‌آیندهای انگیزشی رفتارهای پرخطر در مداخلات پیشگیرانه و درمانی، ضروری به نظر می‌رسد.

تعارض منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

سهم نویسندگان

سجاد امینی منش طراحی مطالعه و نگارش مقاله و سیدمحمد رضا حسینی گردآوری داده‌ها و انجام تحلیل‌های آماری را بر عهده داشتند.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی است که در تاریخ ۱۳۹۶/۵/۲۹ با کد IR.IAU.SHIRAZ.REC.1398.004 در شورای پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز به تصویب رسیده است. پژوهشگران بدین‌وسیله سپاسگزاری خود را از کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان شیراز و کلیه دانش‌آموزانی که در این پژوهش مشارکت داشتند اعلام می‌دارند.

برخورد با آن‌ها برایشان مهم نیست، که مجموع این ویژگی‌ها باعث می‌شود فرد گرایش بیشتری به سمت رفتارهای پرخطر داشته باشد [۳۰]. بر این اساس، هیجان‌خواهی نوجوانان در کنار سطوح پایین مسئولیت‌پذیری و ادراک خطر می‌تواند پیش‌بینی‌کننده سوءمصرف مواد باشد. هرچند در پژوهش حاضر دو متغیر لذت‌جویی و توجه‌طلبی نتوانستند در مدل نهایی پیش‌بینی حضور داشته باشند، اما رابطه آنها با خطرپذیری مصرف مواد معنی‌دار بود. لذت‌جویی و توجه‌طلبی از جمله ویژگی‌هایی هستند که زمینه را برای ورود بیشتر افراد به روابط و محیط‌های جدید فراهم می‌کنند که این موضوع می‌تواند آنها را در معرض رفتارهای پرخطر قرار دهد. این مسئله از طریق افزایش تأثیر همسالان بر رفتارهای فرد نیز اثرگذار است [۳۱].

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بوده است که از آن جمله می‌توان به خودگزارشی بودن ابزارهای پژوهش اشاره کرد. همچنین، علیرغم تلاش صورت گرفته جهت افزایش پراکندگی حجم نمونه و انتخاب مناطق متفاوت شهر شیراز، نمی‌توان نمونه‌گیری پژوهش را تصادفی در نظر گرفت و لازم است این مسئله در تعمیم یافته‌های پژوهش مورد توجه قرار گیرد. از آنجا که این پژوهش بر روی نوجوانان پسر انجام گرفته است، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، نقش متغیرهای سن و جنسیت نیز مورد بررسی قرار گیرد. از سوی دیگر با توجه به پژوهش‌های انجام شده، هر یک از رفتارهای پرخطر پیش‌آیندهای انگیزشی متفاوتی دارند [۲۱] که توجه به این تفاوت در پژوهش‌های آینده می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار متخصصان قرار دهد.

نتیجه‌گیری: در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر

نشان‌دهنده ضرورت توجه به انگیزه‌های زیربنایی سوءمصرف

References

1. Harris KM, Duncan GJ, Boisjoly J. Evaluating the role of "nothing to lose" attitudes on risky behavior in adolescence. *Social forces* 2002;80(3):1005-39.
2. Mohammadkhani S. (dissertation). Familial preventive and risk factors of substance use in adolescents. 1st conference of substance use prevention. Tehran: University of social welfare and rehabilitation; 2009: 65-6. [Persian]
3. Madani S, Razaghi O. Study of changes in drug use pattern of addicts in Iran. *Proceedings of 1th National Conference on Social disorganizations in Iran*. 2002 Sep 22-24; Tehran, Iran. 2002: 73-107. [Persian]

4. Kloep M, Güney N, Cok F, Simsek Ö. Motives for risk-taking in adolescence: A cross-cultural study. *Journal of Adolescence* 2009;32(1):135-51.
5. Rai AA, Stanton B, Wu Y, Li X, Galbraith J, Cottrell L, et al. Relative influences of perceived parental monitoring and perceived peer involvement on adolescent risk behaviors: An analysis of six cross-sectional data sets. *Journal of Adolescent Health* 2003;33(2):108-18.
6. Hollar D, Moore D. Relationship of substance use by students with disabilities to long-term educational, employment, and social outcomes. *Substance Use & Misuse* 2004;39(6):931-62.
7. Control CfD, Prevention. Tobacco, alcohol, and other drug use among high school students in Bureau of Indian Affairs-funded schools--United States, 2001. *MMWR: Morbidity and mortality weekly report*. 2003;52(44):1070-2.
8. Hajian K, Khirkhah F, Habibi M. Frequency of risky behaviours among students in Babol Universities (2009). *JGUMS* 2011;13(2):53-60.
9. Barikani A. High risk behaviors in adolescent students in Tehran. *IJPCP* 2008;14(2):192-8. [persian]
10. Poshtmashhadi M, Ahmadabadi Z, Panaghi L, Zadehmohammadi A, Rafiei H. The role of school in tendency to cigarette, alcohol and drug abuse in high school students in Tehran. *Journal of research in behavioural sciences* 2010; 8 (1): 46-56. [Persian]
11. Mohammadkhani Sh. Prevalence of cigarette smoking, alcohol drinking and illegal drugs use among Iranian adolescents. *JKUMS* 2012;19(1):32-48. [Persian]
12. Han Y, Grogan-Kaylor A, Bares C, Ma J, Castillo M, Delva J. Relationship between discordance in parental monitoring and behavioral problems among Chilean adolescents. *Children and Youth Services Review* 2012;34(4):783-9.
13. Pfeifer JH, Masten CL, Moore III WE, Oswald TM, Mazziotta JC, Iacoboni M, et al. Entering adolescence: resistance to peer influence, risky behavior, and neural changes in emotion reactivity. *Neuron* 2011;69(5):1029-36.
14. Engels RC, Ter Bogt T. Influences of risk behaviors on the quality of peer relations in adolescence. *Journal of youth and adolescence* 2001;30(6):675-95.
15. Abbasi P, Timareh M, Ziapour A, Dehghan F, Yazdani V. The Effect of Life Skills Training on Reducing the High-Risk Behaviors among High School Students in Kermanshah, North West of Iran. *International Journal of Pediatrics* 2018;6(10):8433-43.
16. Reyna VF, Farley F. Risk and rationality in adolescent decision making: Implications for theory, practice, and public policy. *Psychological science in the public interest* 2006;7(1):1-44.
17. Frühauf A, Hardy WA, Pfoestl D, Hoellen F-G, Kopp M. A qualitative approach on motives and aspects of risks in freeriding. *Frontiers in psychology* 2017;8:1998.
18. Guney N, Cok F. Adolescent risk-taking: Calculated risks, Turkish experience. *Proceedings of 10th conference of the European Association for Research on Adolescence; 2006 Feb 11-13; Antalya, Turkey*. 2006: 27-33.
19. Patrick ME, Schulenberg JE, O'Malley PM, Johnston LD, Bachman JG. Adolescents' reported reasons for alcohol and marijuana use as predictors of substance use and problems in adulthood. *JSAD*. 2011; 72(1), 106-16.
20. Fox CL, Towe SL, Stephens RS, Walker DD, Roffman RA. Motives for cannabis use in high-risk adolescent users. *Psychology of addictive behaviors* 2011;25(3):492-500.
21. Barlow M, Woodman T, Hardy L. Great expectations: Different high-risk activities satisfy different motives. *Journal of personality and social psychology* 2013;105(3):458-75.
22. Zadeh Mohammadi A, Ahmadabadi Z, Heidari M. Construction and assessment of psychometric features of Iranian adolescents risk-taking scale. *Iranian Journal of psychiatry and clinical psychology* 2011;17(3):218-25. [Persian]
23. Ersche KD, Turton AJ, Pradhan S, Bullmore ET, Robbins TW. Drug addiction endophenotypes: impulsive versus sensation-seeking personality traits. *Biological psychiatry* 2010;68(8):770-3.
24. Dunlop SM, Romer D. Adolescent and young adult crash risk: Sensation seeking, substance use propensity and substance use behaviors. *Journal of Adolescent Health* 2010;46(1):90-2.
25. Salameh P, Salamé J, Waked M, Barbour B, Zeidan N, Baldi I. Risk perception, motives and behaviours in university students. *International Journal of adolescence and youth* 2014;19(3):279-92.
26. Steinberg L. Risk taking in adolescence: what changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences* 2004;1021(1):51-8.
27. Powell C. The perception of risk and risk taking behavior: Implications for incident prevention strategies.

- Wilderness & environmental medicine 2007;18(1):10-5.
28. Ryb GE, Dischinger PC, Kufera JA, Read KM. Risk perception and impulsivity: association with risky behaviors and substance abuse disorders. *Accident Analysis & Prevention* 2006;38(3):567-73.
 29. Jonah BA, Thiessen R, Au-Yeung E. Sensation seeking, risky driving and behavioral adaptation. *Accident Analysis & Prevention* 2001;33(5):679-84.
 30. Hillege S, Das J, de Ruiter C. The Youth Psychopathic Traits Inventory: Psychometric properties and its relation to substance use and interpersonal style in a Dutch sample of non-referred adolescents. *Journal of Adolescence* 2010;33(1):83-91.
 31. Shomaker DJ. *Theories of delinquency: an examination of delinquent behaviour*. 6nd ed. New York: Oxford University press; 2018: 196-7.

Motivational Antecedents of Drug Abuse in Male Adolescents in the City of Shiraz

Hoseini MR¹, Aminimanesh S²

1- MSc, Dept. of Psychology, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

2- Assistant Prof, Dept. of Psychology, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran. (Corresponding Author)

Email: sajadaminimanesh@gmail.com, Tel: 09166313472

Received: 31 July 2018 Accepted: 11 April 2019

Introduction: This study aims to predict drug abuse in male adolescents based on motivational antecedents.

Materials and Methods: In This cross-sectional study, 450 adolescents were recruited from high schools in Shiraz through a convenience sampling method, and two scales of Iranian adolescents' risk taking and motives for risk taking were completed for them. Data were analyzed using a Pearson correlation coefficient multiple regression analysis.

Results: All the motives had a significant relationship with drug abuse. Moreover, the results of the multiple regression analysis showed that sensation seeking, irresponsibility, and calculation, had a significant role in predicting drug abuse in adolescents, respectively.

Conclusion: Therefore, prevention efforts aimed at reducing drug abuse should take these factors into account. In fact, the results suggested that earlier prevention efforts should be warranted.

Keywords: Drug Abuse, Motivation, Adolescents

Please cite this article as follows:

Hoseini MR, Aminimanesh S. Motivational Antecedents of Drug Abuse in Male Adolescents in the City of Shiraz. *Community Health journal* 2019; 12(4): 29-37.

Funding: Personal funds.

Conflict of interest: None declared.

Ethical approval: The Ethics Committee of Islamic Azad University of Shiraz. Code: IR.IAU.SHIRAZ.REC.1398.004.